

Gents orgelgeschiedenis

1. De Periode voor de Beeldenstorm (1566)

In de Gentse Sint-Baafs kunnen we één van de meest accurate voorstellingen van een middeleeuws orgel bewonderen. In 1432 voltooide Jan Van Eyck de triptiek van het Lam Gods. Het paneel van de musicerende engelen stelt op de voorgrond met een meer dan fotografische nauwkeurigheid een orgelpositief uit die tijd voor.

Evenmin als Antwerpen heeft Gent echter niets bewaard van de orgels van voor de beeldenstorm (1566).

We kennen de activiteiten van JACOB VAN DEN EECKHOUTE en zijn zoon HARM.

Jacob Van den Eeckhoute (+1520) bouwde in Bassevelde een tweemanualig orgel in 1481. Het hoofdwerk was een (niet registreerbaar) blokwerk en er was een rugpositief met registers. Hij was daarna tussen 1485 en 87 werkzaam in Bergen op Zoom. De archieven spreken van “Meester Jacob de Orghelmaker van ghendt” en van “Meester Jacob van den Eeckhoute”. Hij moest het orgel uitbreiden met een zelfstandig pedaal met bassen (“bordoenen”): “*thien groote bordoenpijpen met hunnen toebehoerten vast aen buyten doude werck van der selver orgelen*”.

Zijn zoon Harm Van den Eeckhoute bouwde tussen 1504 en 1506 een nieuw orgel in de Gentse Sint-Niklaaskerk samen met Lieven Cornelis. Hun werk werd gekeurd door “den Orghelmaker van Lier”. JAN VAN LIER, alias VERRIJDT (Lier ca. 1475 – 17.02.1548) was schepen en kerkmeester in Lier (bij Antwerpen) en heeft een belangrijke rol gespeeld in de ontwikkeling van het Brabantse orgel. Zijn voornaamste opvolger was Gielis Brebos, later de orgelmaker van de koning van Spanje.

Er was dus wel degelijk interactie tussen het graafschap Vlaanderen en het hertogdom Brabant. Jacob Van den Eeckhoute had trouwens – vanuit Vlaanderen naar Brabant - rond dezelfde tijd een orgel geleverd voor de Mechelse Sint-Janskerk.

Gravure met uitbeelding van de Beeldenstorm

2. De Heropbouw na de Beeldenstorm.

De Beeldenstorm in 1566 betekende in een eerste beweging een lucratief zaakje voor de orgelbouwers: bijna alle instrumenten waren vernield of beschadigd. In de Gentse straten liepen de kwajongens rond, blazend op pijpen van geplunderde orgels. Er moest volop hersteld en nieuw gebouwd worden.

Carolus BLANCAERT had hiermee de handen vol gedurende ruim twintig jaren:

- 1551: Sint-Barbara.
- 1559: Capilla Flamenca.
- 1560-61 en 1567-68: Sint-Michiël.
- 1569-72: Sint-Baafs: Nieuwbouw van een orgel op het koorhoogzaal.
- 1577-78: Sint-Jacob.

De vestiging van het protestants bewind plaatst de orgelbouwers voor een dilemma. Omdat het er in een eerste fase naar uit zag dat de reformatoren de orgels, paapse attributen, uit de kerken zouden vernijderen, verkozen de belangrijkste onder hen uit te wijken naar gebieden waar zij hun ambacht in alle rust kunnen verder konden uitoefenen. De Brabander Brebos ging op uitnodiging van Filips II naar Madrid.

De Vlaming Jan LANGHEDUL (° Ieper + Gent 06.02.1592) emigreert in 1578 naar Frankrijk: eerst naar Rijsel. In 1585 vertrekt hij naar Parijs en wordt orgelbouwer en organist van de Franse koning dank zij de restauratie van het orgel van de Sainte Chapelle.

Hij keert ca 1589 terug naar Ieper na de herinvoering van het katholicisme.

Hij werd begraven in de Dominikanenkerk van Gent. Op zijn grafsteen aldaar staat: "in synen tydt orghelmaker ende organiste van den coninck van Vranckericke in zyne stadt van Parys"

Maarten Vente schrijft: "Er zijn dan ook vele aanwijzingen, dat allerlei tot nu toe voor typisch Frans gehouden muzikale vormen, zoals de Tierce en taille, Basse de Cromborne, Récit de cornet, enz. uit de Zuidelijke Nederlanden afkomstig zijn en door organisten en orgelmakers naar Frankrijk zijn overgebracht."

JAN LANGHEDUL had twee zonen: GUILLAUME en MATTHIJS.

De eerste zoon, Guillaume, werkt in Gent in de Heilige Kerst – kerk (1590) en in de Sint-Baafsabdij (1592). In 1540 bestraft Karel V de opstandige Gentenaren en de aloude Sint-Baafsabdij wordt afgebroken om plaats te maken voor de Spaanse dwangburcht. De monniken worden omgeturnd tot kanunniken van de voormalige Sint-Janskerk die vanaf nu de naam Sint-Baafs zal overnemen en meteen de hoofdkerk van Gent wordt. Hier bouwt Guillaume Langhedul een belangrijk driemanualig orgel:

<u>Hoofdwerk:</u>	<u>Positief:</u>	<u>Echo</u>
Bourdon 16''	Quintadena 8''	Cornet IV
Prestant 8''	Prestant 4''	
Holpijp 8''	Gedekte Fluit 2''	
Oktaaf 4''	Gemshoorn 1''	
Gedekte fluit 4''	Mixtuur	
Nasard 2 2/3''	Scherp	
Gedekte dwarsfluit 2''	Kromhoorn 8''	
Siffluit 1''		
Mixtuur		
Scherp		
Trompet 8''		
Schalmei 4''		
Regaal 4''		

Na de dood van zijn vader verlaat Guillaume Gent en vertrekt hij waarschijnlijk naar Rouen.

MATTHIJS (Mathieu, Mateo) LANGHEDUL (+ Brussel <>1639), tweede zoon van Jan, vergezelt zijn vader naar Parijs vanaf 1585, maar keert niet mee terug. Van 1592 tot 1599 werkt hij als orgelstemmer en organist (*“templador”*) aan het hof te Madrid samen met Hans Brebos.

In 1601 vestigt hij zich te Parijs en bouwt daar in de Saint-Gervais het orgel dat verschillende geslachten van de Couperins zullen bespelen. Hij introduceert daarmee de cornet in Frankrijk.

Na 1605 vinden we hem terug in Vlaanderen. Rond 1610 is hij in Brussel en blijft er tot zijn dood *“orghelmaecker van hunne hoochheden, de hertogen Albrecht en Isabella”*. Hij is er tevens hoforganist.

In zijn vaderstad Gent werkt hij sporadisch aan het orgel van Sint-Michiël (1606, 1608-09, 1623).

3. Import uit Noord-Frankrijk.

De periode na 1585 is een moeilijke tijd voor de orgelbouw. De Spanjaarden hebben de katholieke eredienst terug hersteld en er is dus weer vraag naar orgels. Niet alleen ontbreekt het geld en beperkt men zich tot herstellingen maar ook is er het probleem van de landvlucht. In Brabant kijkt Brebos uit naar Spanje, Langhedul vindt zijn weg naar Parijs. Daarom vangt men in Vlaanderen maar al te graag de ambachtslui op die in woelige Frans-Vlaanderen ontvluchten om te ontsnappen aan de annexatieoorlogen van Lodewijk XIV. In het relatief rustige graafschap Vlaanderen kunnen velen aan de kost komen.

De bekendste onder hen was JEAN-BAPTIST FORCEVILLE (Saint-Omer <>1660 - Brussel 29.06.1739). Hij bouwt in 1680 een orgel in het Oost-Vlaamse Boekhoute maar trekt al snel door naar Antwerpen en later naar Brussel.

CRESPIN CARLIER is waarschijnlijk afkomstig uit de omgeving van Saint-Omer. In de jaren tussen 1596 en 1599 werkt hij in Gent. In 1601-02 herstelt hij het Brebos – orgel in de Antwerpse kathedraal en is kort daarop weer in zijn geboortestreek. In Rouen bouwt hij een orgel dat sterk beïnvloed is door de Brabander Brebos. Jehan Titelouze zal zijn orgelwerk schrijven met dit instrument als klankbord. Carlier wordt beschouwd als leermeester van het orgelbouwerduo Bys en Destrée.

LOUIS BYS (BIS) en PIERRE DESTRÉE waren ze Noord-Frankrijk afkomstig en stonden onder de invloed van Crespin Carlier.

In 1653-55 realiseerden zij het grote orgel van de Sint-Baafs. De kas die nog altijd op haar oorspronkelijke locatie aan de noordelijke kooromgang hangt, bleef bewaard.

Het nieuwe orgel van de Sint-Baafs in Gent behoort o.a. met het orgel van de Antwerpse Predikheren tot de grote nieuwe instrumenten die tot stand kwamen in de euforie van de Vrede van Münster (1648).

Er zijn twee ontwerpen bewaard met een belangrijke “mémoire”, een uniek document waar exacte registratie-aanduidingen voor de organist worden gegeven.

Van hun orgel uit 1663 in Lochristi bleven het front en een aantal stemmen bewaard. (In 1763 werd het omgebouwd door Pieter Van Pieteghem).

NICLAYS, orgelbouwer en organist te Ath bouwde in 1605 een nieuw orgel in de Sint-Niklaaskerk. Het had de volgende samenstelling:

<u>Hoofdwerk (C-a’)</u>	<u>Stoel [=rugpositief](C-a’)</u>
Bourdon 12’’	Bourdon 8’’
Prestant 8’’	Prestant 4’’
Octaaf	Flûte 4’’
Quint	Nazart
Dobbelen Octaaf	Octaaf
Sifflet	Kleine Fluit
Fourniture of Scherp	Sifflet
Cymbel	Fourniture of Scherp
Cornet “Duitse Hoorn”	Cymbel
Trompette 8’’	Tertscymbel
Clairon 4’’	Cromhoren 8’’
	Regaal 8’’

PHILIPS SNOECK was eveneens uit het Doornikse afkomstig en stamde uit een orgelbouwersgeslacht afkomstig uit het Frans-Vlaamse Douai dat om godsdienstredenen na 1585 naar Leiden was gevlucht. Hij stierf in Antwerpen in 1626 waar hij zich ca. 1600 had gevestigd.

In 1614 repareert en stemt Snoeck het orgel van Niclays in de Sint-Niklaaskerk “*zo van de grooten orghele als an den stoel*”.

De orgelbouwersfamilie Van der Haeghen was gedurende de 17de eeuw werkzaam in het Gentse. Verwantschap met “duytsche man” Nicolaus Van Hagen die het orgel van de Antwerpse Sint-Pauluskerk bouwde is ondertussen bewezen door een testament in Dordrecht.

LUYPOLD VAN DER HAEGHEN repareert in 1629 nog maar eens het orgel van de Sint-Niklaas

PIETER VAN DER HAEGHEN bouwde in 1622 het orgel van de Abdij Baudeloo bij Gent in 1622. In 1647 repareerde hij het Bis-Destrée orgel van de Sint-Baafs.

Jan MATTHYS vervaardigde in 1639 het orgel van het Klein Begijnhof

Een buitenbeentje was ROBERT GORDON, van Ierse of Schotse afkomst. Hij deed voornamelijk onderhoudswerk rond het midden van de 17de eeuw: 1644 en 1648 in de Sint-Michiëlkerk en in 1650 in de San-Salvator.

Een andere merkwaardige figuur was Jezuietenbroeder WILLEM (Giuglielmo HERMANS, geboren in het Limburgse Thorn (06.03.1601) en gestorven in Rome (14.02.1683).

Hij leerde van zijn vader de schrijnwerkerij en werd Jezuietenbroeder als “organo poios”.

In de eerste periode van zijn actief leven werkte hij aan de orgels in de Vlaamse Jezuietencolleges. In 1634 werkte hij in het Jezuietencollege van Gent.

Later werkte hij voor de orde in Italië. Zijn rol in de ontwikkeling van het Italiaanse orgel komt meer en meer in de schijnwerpers. Hij exporteerde o.m. de cornet en de fluit. In Italië bleven een aantal orgels van hem (Pistoia, Colescipoli) bewaard.

De dynastie van de le Royers is afkomstig uit Namen.

NICOLAS LE ROYER, van de tweede generatie, volgde Langhedul op als orgelmaker aan het Brussels hof in 1641.

In 1652 werkte hij in de Gentse Sint-Pieters en tien jaar later in de Sint-Michiels. Zijn broer Charles week uit naar de Provence. Het orgel van Cuers is van zijn hand en bleef gedeeltelijk bewaard.

JEAN LE ROYER van de derde generatie was orgelmaker en organist van Sint-Michiels te Gent. Vanaf 1661 bekleedde hij deze posten aan het hof van de hertog van Brabant te Brussel.

Hij keurde in 1655 het orgel van Bis en d'Estrée in de Sint-Baafs. In 1668 bouwde hij een instrument voor de Gentse Abdij der Victorinen (Citrinen). Zijn orgel uit 1674 voor de Sint-Jacob werd in 1772 vervangen door het orgel van Pieter Van Peteghem waarvan we vandaag nog de kas kunnen bewonderen.

NICOLAS LANGLEZ (Langlé) was afkomstig uit Doornik en vestigde zich in Gent. In 1680 breidde hij het orgel Sint-Niklaas uit met Bourdon 16", Prestant 8", Grosse Quinte, Double Tierce op het hoofdwerk

De familie DELHAYE was afkomstig uit het Noord-Franse Chièvres en vestigde zich in 1698 in Gent.

LOUIS DELHAYE (Chièvres 1676 - Gent 1724<>25) kwam echter meteen in conflict met de gilde van schrijnwerkers en beeldhouwers omdat hij zijn orgelkasten zelf maakte. Hij botste op de eeuwenoude gilde - regels die in Gent bijzonder conservatief werden gehanteerd: één van de redenen waarom Antwerpen in de 16de eeuw belangrijker werd dan Gent.

Tijdens het proces dat volgde, werden twee afgewerkte orgels (Waarschoot en Kalken) in beslag genomen. Pas na 15 jaar procederen won hij het pleit. In 1713 wordt hij toegelaten tot de gilde van de schrijnwerkers en kreeg hij meteen het recht om zijn eigen orgelkasten te maken.

Allicht lagen deze moeilijkheden aan de basis voor zijn vertrek naar Antwerpen rond 1724 .

Zoon en opvolger van Louis Delhaye had dezelfde naam als zijn vader en wordt traditioneel aangeduid als LOUIS II DELHAYE

(Chièvres 01.10.1696 - Antwerpen 09.04.1781). Hij huwt in Gent in 1724 met de zus van de naar Nederland uitgeweken orgelbouwer

Jean-François Moreau (1684-1751), die bij hem waarschijnlijk het orgelvak leerde. Ondertussen had Forceville Antwerpen verlaten voor Brussel. Bovendien werd Gent meer en meer beheerst door de alomtegenwoordige Van Peteghems. In Antwerpen vonden de Delhayes een markt met vrijwel geen concurrenten: "den besten orgelmaecker van Antwerpen woonende bij de Predickheeren" wordt hij in 1749 genoemd. Zoals de Van Peteghems zullen zij de Franse Revolutie moeizaam maar toch overleven

en gedurende de eerste helft van de 19de eeuw de plaatselijke orgelbouw domineren.

In Gent bouwde Louis II een orgel voor de Onze-Lieve-Vrouwekerk. Die werd in 1799 afgebroken en het orgel verdween. De parochie verhuisde naar de nabijgelegen kerk van de Sint-Pietersabdij.

4. De Van Peteghems.

Het geslacht Van Peteghem beheerste de Gentse orgelbouw gedurende meer dan een eeuw. Ze waren erg honkvast. Buiten stamvader Pieter waren ze allemaal in Gent geboren en getogen. Toch zal er in de stad bijzonder weinig overblijven van de honderden instrumenten die zijn in hun atelier produceerden.

PIETER VAN PETEGHEM
(Wetteren 20.03.1708 – Gent 04.06.1787) leerde het vak bij G. Davit en later bij Forceville. Deze laatste gaf hem verantwoordelijkheid voor belangrijke opdrachten. Rond 1733 vestigt hij zich in Gent. De orgels die hij in de Arteveldestad bouwde zijn de volgende:

- 1742: Groot Begijnhof (thans Sint-Elisabeth)
- 1758: Augustijnen. Ging verloren bij de brand van de kerk in 1837 en werd vervangen door het
- Forrest-orgel dat er nu nog is.

De Augustijnenkerk na de brand in 1837

- 1764: Abdij Baudeloo. Dit grote driemanualige instrument, ooit nog bespeeld door de jonge Wolfgang Amadeus Mozart, werd na de opheffing van de abdij verkocht aan de Hervormde Kerk van Vlaardingen in 1828. Daar staat het nog in al zijn glorie, zij het aangepast.
- door Abraham Meere en in een nieuwe kas.
- 1766: Rijke Claren (verdwenen)
- 1767: Sint-Baafs (herstellingen)
- 1772: Sint-Jacob: Dit was het grootste orgel dat Pieter bouwde. Het had twee klavieren (groot orgel en positief) met een grote omvang: van FF-f''''[l] het echowerk, een half klavier van f tot f'''' en een aangehangen pedaal van FF-c. Het merkwaardige gedeelde front met het positief in het midden bleef bewaard. Het instrument werd jammer genoeg vervangen door een modern orgel.

De zonen EGIDIUS FRANCISCUS (Gent 25.03.1737 - Gent 1797) en LAMBERTUS-BENOIT (Gent 05.03.1742 - Gent 1801) zetten het bedrijf verder. Lambert-Benoit associeerde zich aanvankelijk met zijn vader terwijl Egidius-Franciscus zelfstandiger optrad en het werkterrein uitbreidde naar Brabant. Het is een hele puzzel om uit te maken welke Van Peteghem welk orgel bouwde. Ze ondertekenden al eens elkaar contracten en we kunnen er van uitgaan dat alle instrumenten in het hetzelfde atelier tot stand kwamen. Het bedrijf werd zeer efficiënt gerund en produceerde honderden orgels. Lambert-Benoit bouwde, eventueel samen met zijn vader, in Gent de volgende orgels:

- 1785: Sint-Pietersabdij: klein orgel in de kapel van Schreiboorn dat gedeeltelijk bewaard is gebleven.
- 1789: Bijloke-abdij (hospitaal)
- 1792: Sint-Pietersabdij: vernieuwing van het groot orgel uit 1652 van Nicolas Le Royer. Dit werd in 1852 vervangen door het meesterwerk van Pierre Van Peteghem dat nu nog altijd te zien en te horen is.

5. Overleven na de Franse Revolutie.

Met de Franse Revolutie en de sluiting van de kerken vanaf 1797 kent het bedrijf Van Peteghem een zware crisis. Pas rond 1820 kent het bedrijf een nieuwe bloei onder de drie zonen van Lambert-Benoît.

Pierre-Charles en Lambert-Corneille werken vnl. ten westen van Gent. Als rond 1830 de jongere Pierre jr. naar voren komt wordt er ook in het Brabantse gewerkt.

In de praktijk werd ook nu nog alles in hetzelfde atelier vervaardigd alhoewel de broers ook zelfstandig optraden.

In de verwarde periode na het Concordaat (1803) krijgt de kleurrijke figuur van PIERRE-JEAN DE VOLDER, (Antwerpen 27.07.1767 - Brussel 27.06.1841) de kans om op de voorgrond te treden. In de jaren van de Revolutie trachtte hij als violist, dirigent, componist, directeur van liefdadigheidsconcerten ... aan de kost te komen. Hij zou in 1816 van Antwerpen naar Gent zijn verhuisd en wijdt zich dan uitsluitend aan de orgelbouw. Van de 150 orgels die hij zou hebben gebouwd, kwamen er twee in Gent:

- 1817-22: Sint-Michiels. Hier paste hij een systeem van eigen uitvinding toe voor het verkrijgen van een crescendo/decrescendo – effect. Hiervoor kreeg hij op de Tentoonstelling van Gent in 1820 een medaille.
- 1818: Gent H.Verlosser (H.Kerst, Sint-Salvator) . Dit orgel kreeg een klassieke dispositie in de vroegste neogotische kas van het land. De kas is bewaard gebleven.

PIETER VERBEKE had een atelier in Gent en was ook in het begin van de 19de eeuw actief, hoofdzakelijke als reparateur.

Drie zonen uit het talrijke gezin van Lambert-Benoit slagen er in hun bedrijf weer op gang te trekken.

PIERRE CHARLES, (Gent 03.04.1776 - Waarschoot 1852) en LAMBERT CORNEILLE (Gent 1779 - Waarschoot 1855)

hebben veelal in associatie gewerkt. Beiden bleven vrijgezel en trokken zich terug in een rusthuis te Waarschoot.

PIERRE (junior) (Gent 15.01.1792 - Gent 1863) was de jongste zoon uit het gezin van 14 kinderen. Hij doet het bedrijf terug opbloeien, vanaf ca. 1845 samen met zijn zoon MAXIMILIEN (1822 – 1870) die de zaak in 1858 overneemt.

Pierre bouwde tussen 1838 en 1840 een nieuw orgel in de Sint-Niklaas met 24 register, 2 manualen en een aangehangen pedaal. Het komt in de plaats van het oude orgel van Niclays (1604) /Langlez (1680). Het werd overgeplaatst door de Brugse orgelbouwer Hooghuys naar de Sint-Niklaaskerk in Veurne en werd daar vernield in 1914.

In 1856 wordt het instrument van Pierre op zijn beurt vervangen door het Cavaillé-Coll-orgel dat nu nog altijd aanwezig is ... ingepakt sinds bijna één generatie.

Maximilien, die ondertussen het atelier heeft overgenomen, bouwt tenslotte tussen 1847 en 1848 de zwanenzang van de Van Peteghems: het orgel van de Gentse O.L.V. - en Sint-Pieterskerk.

De Sint-Pietersabdij te Gent op een oude gravure

Alhoewel het instrument in grote trekken klassiek blijft, met zelfs een archaïsche sesquialter, tracht Maximilien te vernieuwen:

- het fluitenkoor in 8''-4''-2'' liggingen
- “moderne” registers als de dulciana, de cor de chamois, de viola da gamba, de flûte harmonique.

- introductie van een doorslaande tong: de clarinette
- Duits pedaal
- magazijnbalg
- klavier aan de zijkant met een liggend wellenbord
- registertrekkers horizontaal boven het klavier

Maximilien voerde correspondentie met Cavaillé-Coll.

Het heeft echter allemaal niet mogen baten. Op 6.6.1868 wordt Maximilien bankroet verklaard door de rechtbank van Gent. Dit betekent het einde van 130 jaar Van Peteghem-dynastie.

De Van Peteghems behoorden na het manifest “Sur l’état actuel de la facture des orgues en Belgique...” (F.-J. Fétis, 1850) tot de “achterlijke” Belgische orgelbouwers die de ontwikkelingen in het buitenland (zijnde Frankrijk) niet hadden gevolgd.

6. Een nieuwe wind uit Parijs

Acht jaren na de oplevering van het orgel in Sint-Pieter door Maximilien werd de grote Aristide CAVAILLE-COLL, (Montpellier 02.02.1811 – Parijs 12.10.1899) met veel bombarie in Gent binnengehaald. Voor de Franstalige bourgeoisie was de komst van een échte Parijzenaar uiteraard een belangrijk pluspunt.

In 1856 bouwde Cavaillé-Coll een groot orgel in Sint-Niklaaskerk. Het had 40 registers over 3 manualen en pedaal. De Meester beschouwde dit als één van zijn mooiste instrumenten. Niemand minder dan de grote Parijse virtuoos Lefébure-Wély kwam het inspelen. Hoogtepunt van het concert was een geïmproviseerd onweer waar –sensatie! – tijdens de grootste donderslag de gaslampen in de kerk werden gedoofd.

In 1880 bestelden de Gentse Jezuïeten een kleiner orgel [13/II/P] voor hun kapel. Dit prachtige instrument werd in 1959 overgebracht naar hun klooster in Heverlee bij Leuven waar het nog altijd perfect speelbaar aanwezig is.

7. De Gentse concurrenten

Na het debacle van Van Peteghem trachten anderen hun werkterrein in te pikken.

Landbouwerszoon PHILIPPE-JACQUES FORREST (Geluvelde 02.05.1832 - Roeselare 02.06.1912) ging in de leer bij Maximilien Van Peteghem en van 1861 tot 1863 bij Cavaillé-Coll. Hij vestigde zich eerst in zijn geboortedorp. Toen Van Peteghem vestigde hij zich in 1870 in Gent in dezelfde straat. Sterft door drankproblemen in armelijke omstandigheden als bewoner van het “Oudmannenhuis”.

In Gent kreeg hij in 1872 de kans om een orgel te bouwen voor het Conservatorium. Het volgende jaar bouwde hij zijn meesterwerk in het Augustijnenklooster (Sint-Stefanus). Het prachtige instrument van de Augustijnen ademt helemaal de geest van Cavaillé-Coll maar valt op door het uitgebouwd plenum (Fourniture en Cymbale op het Grand Orgue). Dit orgel met 36 registers op drie klavieren en pedaal werd onlangs gerestaureerd door Pels&Van Leeuwen.

LEONARD LOVAERT (Nevele 30.3.1802 - Gent 21.8.1872) is een geval apart.

Aanvankelijk schrijnwerker, zou in de leer zijn geweest bij Maximilien Van Peteghem.

Zijn atelier was aanvankelijk in Nevele . Vanaf 1852 vestigde hij zich in Gent in de hoop daar een graantje te kunnen meepikken. Dat mislukte echter. Voor de beiaard van het Gentse belfort vond hij geen belangstelling om zijn systeem van eigen uitvinding om het vanaf een pianoklavier te bespelen toe te passen. Andere pogingen om in Gent zelf opdrachten te krijgen, liepen op niets uit. Zoon Evarist deed in 1853 een pathetische poging om de bestelling van het Cavaillé-Coll orgel in de Sint-Niklaaskerk tegen te houden.

De orgels van Lovaert waren zeer solide en vele zijn nog te bewonderen in de Zwalmstreek. Ze werkten echter noch te veel in de geest van de Van Peteghems om nog geaccepteerd te worden in een periode van drastische stijlverandering.

Jan VERGAERT zag zichzelf als opvolger van Van Peteghem. Hij was in de leer bij Maximilien en kocht materialen van het atelier op na het faillissement.

JOS DEPREZ, “facteur d’orgues à Gand”, was een leerling van Forrest. Actief vanaf 1880, ogenblik waarop Forrest naar Roeselare is vertrokken. Hij hield zich vooral bezig met het “moderniseren” van Van Peteghem – orgels. In 1899 nam hij het orgel van Sint-Jacob op die manier onder handen. Een enkele keer was hij actief buiten Oost- en West-Vlaanderen. Hij bouwde het orgel van de Sint-Vincentiuskliniek in Antwerpen.

8. De epigonen van Cavaillé-Coll

Na de introductie van het Cavaillé-Coll orgel zal er in Gent gebeuren wat zich overal elders in België en Frankrijk voordeed. Jonge orgelbouwers bootsen hem na, eventueel na in zijn atelier te hebben gewerkt. Ze werken wel gevoelig onder de prijs, meestal ten koste van de kwaliteit. Cavaillé-Coll ondervindt van deze epigonen heel wat concurrentie, vooral op het einde van zijn carrière.

PIERRE SCHYVEN (Elsene 22.12.1827 - Elsene 1916) ging in de leer bij J. Merklin te Brussel van bij de oprichting van het atelier. Werd in 1851 meestergezel en droeg gedurende 19 jaar de ganse technische verantwoordelijkheid. In 1870 ontbindt Merklin het Brussels atelier en Schyven neemt het over vanaf 1873. “P.Schyven & Cie”, later “Manufacture d’orgues P.Schyven & Cie” produceerde meer dan 200 orgels over de ganse wereld.

In een eerste periode worden mechanische instrumenten geleverd. Vanaf 1890 wordt veelal buizenpneumatiek en transmissiesystemen toegepast.

In Gent bouwde hij o.a. volgende orgels:

- 1893: Karmelieten [II/P] (mechanisch). Integraal bewaard. Restauratie in 1982 door Draps.
- 1904: Sint-Anna [II/P](pneumatisch). Restauratie in 1996 door Andriessen.

CHARLES ANNEESSENS (Ninove 1.3.1835 - Cannes 2.2.1903)

Oudste zoon van Pieter-Hubertus Anneessens. Ateliers te Geraardsbergen en vanaf 1893 te Halluin (F) en Menen. Heeft modelatelier waar ook harmoniums en piano's worden geproduceerd. Hij laat zijn machines draaien met stoom: "usine à vapeur". Hij vervaardigt zelf de pijpen en pianosnaren.

In 1890 ontwikkelt hij een nieuw systeem voor pneumatische tractuur. De kwaliteit van zijn tongwerken wordt geroemd.

In 1885 presenteert hij op de wereldtentoonstelling van Antwerpen zijn eerste orgel met elektrische tractuur. Het heeft 3 klavieren en 36 registers. Dit is de eerste elektrische tractuur in België. Na de expositie komt het in de Sint-Salvator te Gent. Wanneer na enkele jaren blijkt dat de elektrische tractuur het laat afweten (er is nog geen remedie gevonden tegen de oxidatie van de magneetcontacten) keert hij terug naar de mechanische tractuur.

Hij levert nog verschillende instrumenten in Gent:

- 1885: Sint-Salvator
- 1885: Sint-Macharius
- 1885: Pensionaat Dooreseele
- 1890: Sinte-Colette
- 1891-94: Jezuïetencollege Sint-Barbara

© Jan Van Mol